

Академик Драган К. ВУКЧЕВИЋ

ХРОНИКА ЈЕДНЕ КЊИГЕ

Поштовани предсједниче ЦАНУ,
уважени академиче Вукотићу,
даме и господо,

Куће од угледа и институције од значења, остварујући своју мисију кроз вријеме, обиљежавају и значајне датуме својих угледника. Као да имају потребу да застану и укажу почаст личностима које су своје име и дјело уградили у њихово здање.

Данас присуствујемо једном од таквих свечаних тренутака. Ово је дан прољећа једне институције и позне јесени једнога живота. И моја ријеч је прилог значајном јубилеју академика Драгутина Вукотића. Немам намјеру да говорим о његовом доприносу медицини. То ће боље оцјењивати они који су дуже бдјели над историјама болести. Нећу говорити ни о његовом богатом и слојевитом дјелу, испуњеном говору о људском у човјеку и етичком у историји. Приложићу своју ријеч испуњену причом о хронички једне необичне књиге, и о улози академика Вукотића у њеном стварању.

Живим у убјеђењу да треба заслужити настанак великих књига и појаву значајних људи. Тако је то и у причама о личним животима и у историјама колективних судбина. Настајање Енциклопедије Црне Горе као да то потврђује. Суштину њене идеје чини покушај једног друштва да напише књигу о себи и тако покаже да његово постојање у времену није само поглавље књига других и фуснота туђих прича. Та књига би казивала о свом опстајању на размеђу свјетова, трагању за смислом постојања кроз вријеме и сазријевању свијести о себи. Такве књиге су споро долазиле на свијет и у развијеним културама и већим друштвима. Поготово је то тешко

у средини на чију духовност утиче менталитет који је много више надахнут јуришем и опчињен подвигом него што је навикао на трпељивост, упорност и постојаност. То рађа и свијест која се више бави догађајима а не процесима, која показује више интересовања за личности него поштовања за институције, која је окренута објашњавању појавног а не разумијевању дубинског.

Такав духовни миље посебно наглашава значај „књиге свезнања о Црној Гори”, како је Енциклопедију називао академик Вукотић. А њено настајање има дугу историју и необичну хронику.

Она званично почиње фебруара 1969. године. Скуп учених и моралних људи тога доба почео је причу о потреби писања Енциклопедије Црне Горе. Знатно касније, 1980. године, ова идеја ће добити и свој институционални облик – основан је Лексикографски завод Црне Горе. Нешто више од деценије у овој институцији састављаће се алфабетар и писати одреднице за енциклопедију. Судбина је институција културе у Црној Гори да се тешко заснивају, а лако гасе. Лексикографски завод је укинут 1991. године. Послови приређивања и писања Енциклопедије Црне Горе биће повјерени Црногорској академији наука и умјетности. Дуго и не без тешкоћа, са прекидима и поновним почецима, у Академији ће се стварати услови за почетак рада на овом капиталном пројекту. И тако, у хроници ове књиге, долазимо до године 1996. Тада се конституишу Савјет, Уређивачки одбор и Редакција Енциклопедије Црне Горе. Њима је Скупштина ЦАНУ повјерила посао израде овог пројекта. Признање и радна обавеза да буде главни и одговорни уредник повјерена је академику Драгутину Вукотићу. Од јуна 1996. до априла 2004. године, он ће, по мјери својих способности и у складу са моралним ставовима, обављати ову престижну дужност.

Схватио је да се ради о изузетном научно-стручном, и како је волио да каже, подвижничком послу. Било му је јасно да нема завршеног сазнања и савршене истине, да је отворена не само будућност него и прошлост једног друштва и да такву књигу може писати само рука навикнута на перо, по диктату учене главе.

Бројни сарадници радили су на концепцији Енциклопедије. Урађени су критеријуми и смјернице за писање одредница. Урађен је и азбучник Енциклопедије, а потом се приступило и писању одредница. Није то био лак посао, ни за онога ко је навикао да пред њега долазе сложени и хитни проблеми живота. Није то био рад који се

остварује без дилема и сумњи, без отпора и сукоба, без супротстављених чињеница и различитих становишта. Уосталом, оно што није довршено у животу не може бити ни уобличено у главама. Академик Вукотић је знао да свака једностраност постаје пристрасност, а у нашим условима она често рађа искључивост. На бројним сједницама Редакције он се залагао да само научни приступ буде полазиште за став о личностима и догађајима, и да о процесима и структурама, о идејама и институцијама треба судити без предрасуда, на основу утврђених чињеница.

Наравно, велики културни пројекти увијек стварају сложени однос политике и науке, власти и знања, идеологије и истине. Ни пројекат Енциклопедије Црне Горе није то потпуно избјегао. Не може се говорити, у овом случају и на овом примјеру, о драматичности овог односа или сукоба, нити о грубом мијешању политике и диктату власти. Али, може се рећи и треба казати о досљедности једне институције и похвали једне личности у одбрани свога става, аутономије мишљења и слободе стваралаштва. Академик Вукотић је на ту досљедност указивао и позивао, о њој је бесједио, за њу се залагао и њу је остваривао. О томе свједоче бројни дописи и предлози, писма и одговори, позиви и разговори које је он, у својству главног и одговорног уредника, упућивао на бројне адресе црногорског политичког живота. И то чини значајан траг хронике ове необичне књиге.

Оног тренутка када је процијенио да је урађено онолико колико се могло, да можда неко други може више и боље, „придржавајући се својих животних надзора и радних принципа” обавијестио је Скупштину ЦАНУ о својој оставци. Код људи од интегритета оставка није ни пријетња ни уцјена. Она је, једноставно, морални чин.

И ту смо гдје јесмо. Можда пред новим почетком. Јер, сви смо ми дужни не само свом завичају, како је говорио најмудрији међу ученима са наших простора, већ и свом времену. Надам се да ће се једнога дана појавити пред читаоцима Енциклопедија Црне Горе. Волио бих да између тог и данашњег дана не буде премного дана. Њеном појавом ће бити испуњен наш дуг Црној Гори. Нажалост, моги неимари те књиге неће дочекати да је узму у руке. Али, великим творевинама је и суђено да их граде многи мајстори и да их пишу рукописи више покољења.

Уосталом, свједочиће та књига и о нама и нашем односу према себи. Али, казиваће она и о томе да је историја друштва, као и живот човјека, рукопис исписан даром духа по бијелој хартији времена. Академик Драгутин Вукотић може бити поносан на поглавље које је исписао на бјелини свог времена.